

SPIS TREŚCI

Od redaktorów.....	7
--------------------	---

HISTORYCZNIE

Andrzej Mencwel – <i>Pole zaniechań</i>	9
Jerzy Jarzębski – <i>Antyfetysze</i>	22
Hanna Gosk – <i>Fantazmat i fetysz ojczyzny w najnowszej prozie polskiej</i>	32
Andrzej Zieniewicz – <i>Uwznioślone i wyparte. Doświadczenie zintegrowane i niezintegrowane w prozie ostatniej dekady PRLu</i>	45
Bożena Karwowska – <i>Matka Polka i jej wielokulturowe dzieci albo fantazmaty i fetysze polskiej kobiecości. Wygnaćże macierzyństwo w opisie polskich powojennych pisarek emigracyjnych</i>	56
Anna Szawerna-Dyrzka – <i>Czesława Miłosza powroty do...</i>	70
Żaneta Nalewajk – <i>Satyra polityczna i obyczajowa oraz estetyka groteski wobec fetyszy pojęciowych epoki na przykładzie wczesnej twórczości prozatorskiej Sławomira Mrożka</i>	82
Magdalena Szczypiorska-Mutor – <i>„Fotografia powstrzymała ich przy życiu”. Niesamowite w narracjach o 11 września</i>	97

PROJEKTUJĄCO

Marta Wyka – <i>Fantazmaty do wymiany</i>	109
Magdalena Nowotna – <i>Językowa spirala śmierci</i>	120
Tomasz Wójcik – <i>Literaturoznawcze narracje minionej dekady (w świetle pewnej serii wydawniczej)</i>	131
Józef Olejniczak – <i>Autobiografia i fantazmaty</i>	142
Brigitte Gautier – <i>Od miejsca do fetysza: transcendentalna proza Pawła Huelle</i>	151
Andrzej Juszczyk – <i>Pisanie jako fetysz. O pewnym aspekcie pisarstwa Teodora Parnickiego</i>	162

Lukasz Józefowicz – *Narcyzm krytyka. Fantazmat pary w dyskursie metaliterackim (na przykładzie gombrowiczologii)* 175

PSYCHOANALITYCZNI

Agata Bielik-Robson – *Życie bez fantazmatu. Koncepcja odczarowania w psychoteologii Erica Santnera* 187

Andrzej Leder – *Słowo – fantazmat, fetysz?* 198

Jan Potkański – *Fetyszyzm uwagi* 209

Dorota Wojda – *Fantazmaty i fetysze w „Skrzypku Opętanym” Bolesława Leśmiana* 226

Robert Pruszczyński – *Polskie poszukiwania [teorii] fantazmatu: Maria Janion, Krystyna Kłosińska, Jacek Kochanowski* 246

Michał Bandura – *Pragnienie kolekcjonera* 257

Dawid Matuszek – *Rozkosz lektury, lektura rozkoszy. Rzecz o lacanowskiej teorii dobrego czytania* 269

CIELEŚNIE

Anna Nasilowska – *Kobiece fetysze w poezji Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej* 283

Danuta Sosnowska – *Fantazmaty ciała w prozie Ladislava Klímy* 291

Piotr Seweryn Rosół – *MasturbacJA. Dyskurs. Autofikcja. Pisanie fantazmatyczne Jeana Geneta* 304

Katarzyna Trzeciak – *„To Ty?” – fantazmatyczne pisanie kobiecości w „Tomaszu Mrocznym” Maurice’a Blanchota* 324

Sebastian Borowicz, Joanna Hobot – *Anus libidinosa jako fetysz literacki* 338

Anna Filipowicz – *Jak zbawiają zwierzęta? O animalnych fantazmatach w polskiej poezji najnowszej (na przykładzie „Świerszczy” Marcina Świetlickiego)* 355

Indeks nazwisk 373

OD REDAKTORÓW

„potwór czy też chimera, które nie są zdolne do życia w rzeczywistości faktów, czują się doskonale w dziedzinie ducha” – pisał Paul Valéry w szkicu *Mity i mitologia*. Można by sparafrazować te słowa i powiedzieć: „fetysz czy też fantazmat, które nie są zdolne do życia w rzeczywistości faktów, czują się doskonale w dziedzinie ducha”. Co jednak znaczą (dziś) te pojęcia: fetysz, fantazmat, „rzeczywistość faktów”, „dziedzina ducha”?

Próba – i tylko próba – zbliżenia się do odpowiedzi na tak sformułowane pytanie jest niniejsza książka. Słowo „próba” zostało użyte nie w tym celu, by uprzedzić ewentualne rozczarowanie czytelnika jej lekturą. Wręcz odwrotnie – należy je rozumieć jako nazwanie wspólnego wysiłku współautorów tomu, by z tak różnych stron i perspektyw rozpoznać dwa umieszczone w jego tytule pojęcia. Zadanie było bowiem niełatwe. Jeszcze Paulowi Valéry udało się w przywołanej wypowiedzi rozgraniczyć „dziedzinę ducha” i „rzeczywistość faktów”, a tym samym usunąć „chimery” (fantazmaty) i „potwory” (fetysze) poza granice tej ostatniej.

Prezentowana książka zdaje się dowodzić, że podział taki nie jest prosty, a może nawet staje się dzisiaj w ogóle niemożliwy. Opowiada przecież o różnych formach istnienia fantazmatów i fetyszy, które zamieszkują zarówno „dziedzinę ducha”, jak i „rzeczywistość faktów”. Ich dom – by wyrazić się metaforycznie – jest bowiem otwarty i pozbawiony granic. Kolejne części i teksty tomu potwierdzają, że miejscem narodzin, funkcjonowania oraz śmierci fantazmatów i fetyszy jest świat historyczny i społeczny, język i wszelkie praktyki językowe (w tym przede wszystkim literatura jako zasadniczy przedmiot dociekań w książce, a także krytyczna i badawcza refleksja nad nią), wreszcie jednostkowe światy wewnętrzne.

Nie chodzi przy tym o absolutyzację obu tytułowych pojęć oraz uznanie w ten sposób szacunku dla tzw. twardej rzeczywistości za objaw naiwnej i prostodusznej poczciwości. Nadrzędną, nie zawsze przecież bezpośrednio wysłowioną, intencją autorów tekstów

zgrupowanych w tomie było raczej rozpoznanie – by tak rzec – ontologicznego statusu fantazmatów i fetyszy. Z sumy takich rozpoznań wyłania się całościowy projekt pewnej ontologii, pewnego ontologicznego rozumienia świata zbiorowego i światów jednostkowych oraz ich językowych (literackich) reprezentacji.

W projekcie tym wysubtelnieniu i komplikacji ulegają relacje pomiędzy fantazmatami / fetyszami i – by powrócić do sformułowania Paula Valéry – „rzeczywistością faktów”, a jednocześnie relacje pomiędzy tym, co nieodłącznie wiąże się z istotą obu pojęć: obecnością i nieobecnością (w perspektywie fantazmatów) oraz częścią i całością (w perspektywie fetyszy). Jest to ostatecznie projekt złożonej i wieloznacznej, dramatycznej i niepochwytniej ontologii nieprzezroczystości. Nieprzezroczystości rozświetlanej jednak na różne sposoby i różnymi metodami przez poszczególne teksty książki.

Formuła „FiF” to zatem nie tylko efektowny skrót jej tytułu. To również propozycja określonego stylu uprawiania refleksji literaturoznawczej: takiego, który równocześnie stanowi namysł nad szczególnie (głębinowo) pojętą rzeczywistością. Jest to rzeczywistość (historyczna, społeczna, językowa, jednostkowa), wobec której nie ma zastosowania rozgraniczenie faktu i wyobrażenia, ducha i ciała, obecności i nieobecności, części i całości. To właśnie przez nią próbują prowadzić – i fortunnie prowadzą – teksty zebrane w tym tomie.